

Морські наукові дослідження – шлях до промислового освоєння глибоководних мінеральних ресурсів океанів

О.А. Щипцов

Щипцов Олександр Анатолійович – член-кореспондент НАН України, д.геогр.н, професор, директор Державної установи "Науковий гідрофізичний центр Національної академії наук України"; Україна, 03187, м. Київ, просп. Академіка Глушкова, 42; E-mail: oceanography@ukr.net

Анотація

У статті розглянуто статус Міжнародного органу з морського дна та сучасний стан діяльності у Міжнародному районі морського дна з метою наукового дослідження й розвідки глибоководних мінеральних ресурсів океанів. Висвітлено дії Міжнародного органу з морського дна на підтримку Десятиліття Організації Об'єднаних Націй, присвяченого науці про океан в інтересах сталого розвитку.

Описано ретроспективу взаємовідносин України та Міжнародного органу з морського дна, а також розглянуто перспективи подальшої участі України в Міжнародному органі з морського дна. Запропоновано шляхи використання Україною потенційних можливостей Міжнародного органу з морського дна задля зміцнення національної безпеки держави, забезпечення її політичних, соціально-економічних та екологічних інтересів, прискорення економічних реформ.

У майбутньому Україна зможе претендувати на ділянку Міжнародного району морського дна тільки за умови проведення відповідних морських глибоководних наукових досліджень.

Ключові слова: Міжнародний орган з морського дна, Міжнародний район морського дна, зарезервовані райони

Міжнародний орган з морського дна (далі – МОМД), штаб-квартира якого знаходиться в місті Кінгстон (Ямайка), є автономною міжнародною організацією, яка заснована відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року (далі – Конвенція 1982 року) та Угоди 1994 року про здійснення Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права (далі – Угода 1994 року). Станом на 1 травня 2020 року членами МОМД є 167 держав та Європейський Союз. Відомо, що Україна є державою-членом МОМД.

МОМД – організація, через яку держави-учасники Конвенції 1982 року організують і контролюють всю діяльність, пов'язану з мінеральними ресурсами в Міжнародному районі морського дна¹ (далі – Район) на благо людства в цілому [6]. Район і його ресурси є загальним надбанням людства. Він становить понад 50 відсотків загальної площі Світового океану [13]. Сприяння і заохочення проведення морських наукових досліджень у Районі, а також координація та поширення результатів таких досліджень лежить в основі місії МОМД [14].

Десятиліття Організації Об'єднаних Націй, присвячене науці про океан в інтересах сталого розвитку

У 2017 році Генеральна Асамблея ООН проголосила Десятиліття Організації Об'єднаних Націй, присвячене науці про океан в інтересах сталого розвитку (далі – Десятиліття) з метою

¹ Міжнародний район морського дна – це дно морів і океанів та їх надра за межами національної юрисдикції.

стимулювання наукових досліджень і технологічних інновацій на підтримку більш здорового та стійкого океану [1]. Цю ініціативу очолює Міжурядова океанографічна комісія ЮНЕСКО (далі – МОК).

Цілі Десятиліття (2021-2030 рр.) полягають у заохоченні проведення морських наукових досліджень в Районі, а також у залученні країн, що розвиваються, до участі в програмах глибоководної розвідки й досліджень.

Визнаючи цю синергію, Міжнародний орган з морського дна прагне співпрацювати з МОК для досягнення загальних цілей, таких як поліпшення обміну знаннями про глибоководне біорізноманіття та розширення мереж спостережень за океаном.

План дій Міжнародного органу з морського дна на підтримку Десятиліття

В річному звіті "Досягнення стійкого використання глибоководних корисних копалин на благо людства" Генерального секретаря Міжнародного органу з морського дна пана Майкла В. Лоджа [9] (рис.1) надано інформацію про стан діяльності МОМД за 2020 рік, а також висвітлено дії МОМД на підтримку Десятиліття Організації Об'єднаних Націй, присвяченого науці про океан в інтересах сталого розвитку.

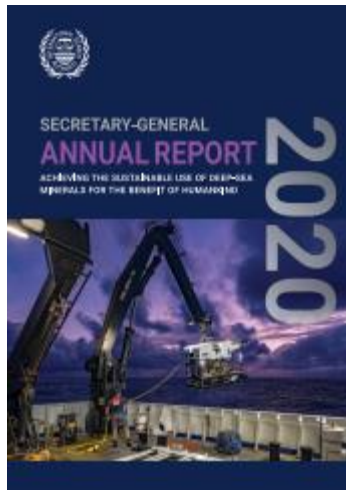

Рис. 1. Річний звіт Генерального секретаря Міжнародного органу з морського дна за 2020 рік (фотографія лицьової сторони обкладинки Річного звіту) [9]

Зокрема, Міжнародний орган з морського дна здійснив розробку проєкту Плану дій із морських наукових досліджень на підтримку Десятиліття [15] разом зі зведеним списком пріоритетних заходів, які повинні скласти внесок МОМД у реалізацію Десятиліття. Проєкт Плану дій базується на стратегічних напрямках, діях високого рівня та пов'язаних із ними очікуваних результатах, які схвалено членами МОМД у Стратегічному плані [17] та Плані високорівневих дій МОМД на 2019-2023 роки [11].

Межі діяльності у Районі

Конвенція 1982 року визначає райони національної юрисдикції як територіальне море протяжністю 12 морських миль та виключна економічна зона протяжністю до 200 морських миль і континентальний шельф. Міжнародна зона морського дна перебуває під юрисдикцією МОМД [12].

МОМД уклав 15-річні контракти з 21 підрядником на розвідку поліметалічних конкрецій, поліметалічних сульфідів і кобальтоносних залізо-манганових кірок у Районі (рис. 2). Досліджувані ділянки розташовані в зоні Кларіон-Кліпертон, в Індійському океані, на Серединно-Атлантичному хребті, у південній частині Атлантичного океану та Тихому океані. На рис. 3 зображено ділянки Району, перспективні для глибоководного видобутку корисних копалин [9].

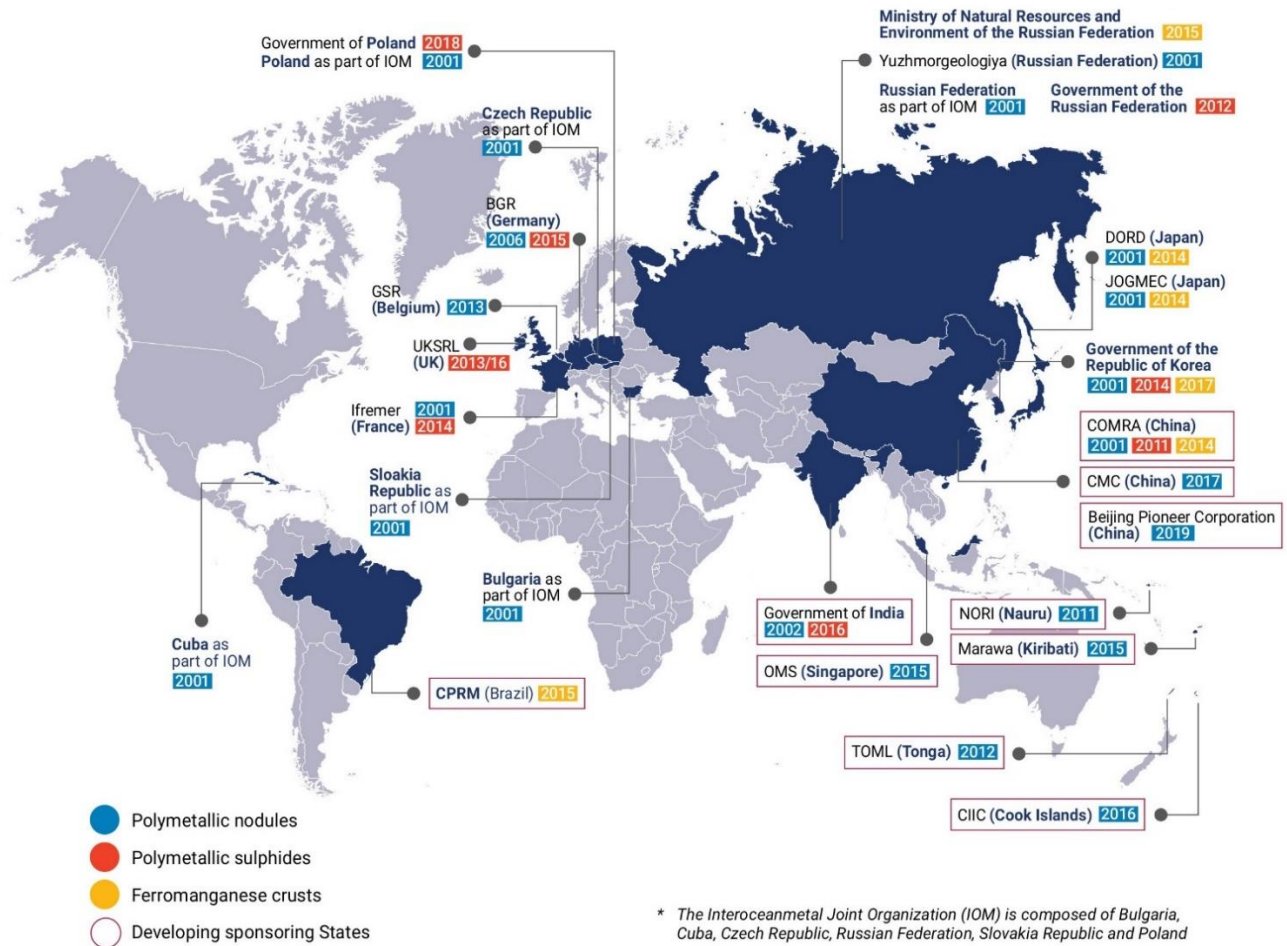

Рис.2. Країни, які мають укладені контракти на розвідку корисних копалин у Районі [9]

У випадку поліметалічних конкрецій кожному контрактору виділено дозволений розвідувальний район площею 75 000 км².

Для поліметалічних сульфідів виділена кожному контрактору площа становить 10 000 км² і складається зі 100 ділянок. Кожна ділянка не перевищує 100 км².

Для кобальтоносних залізо-манганових кірок виділена кожному контрактору площа становить 3000 км² і складається зі 150 ділянок. Кожна ділянка не перевищує 20 км².

Зарезервовані райони

Механізм так званих "зарезервованих районів" [16] є ключовим компонентом системи доступу до Району та його мінеральних ресурсів відповідно до Конвенції 1982 року. Це один із засобів, за допомогою яких Конвенція 1982 року забезпечує країнам, що розвиваються, доступ до глибоководних мінеральних ресурсів. Зарезервовані площі надають розвиненим державам, коли вони звертаються до МОМД для отримання прав на розвідку. Потім їх резервують для доступу країнам, що розвиваються, або Підприємствам (Конвенція 1982 року, стаття 170, додаток IV і Угода 1994 року, додаток, розділ 2).

Інформацію щодо поточного стану зарезервованих ділянок Району можна знайти на веб-сайті Міжнародного органу з морського дна [10].

Перспективи співпраці України з Міжнародним органом з морського дна

У складі МОМД функціонують три головних органи:

Асамблея (директивний орган), в якій представлені всі держави-члени МОМД;

Рада (виконавчий орган) у складі 36 членів, що визначає політику МОМД із конкретних питань;

Секретаріат, який виконує щоденні функції, пов'язані зі збором інформації, моніторингом та дослідницькою роботою.

Крім цих головних органів створено ще два допоміжні органи, членів яких обирають персонально, і які займаються спеціалізованими функціями: це Юридична і Технічна Комісія, а також Фінансовий комітет.

У 1995 році Україна приєдналася до МОМД на правах тимчасового члена, оскільки ще не ратифікувала Угоду 1994 року. Протягом наступних чотирьох років Україна, як і ряд інших країн, періодично подавала запити на продовження такого членства. Незважаючи на статус тимчасового члена, Україна була активно залучена до роботи Міжнародного органу з морського дна, зокрема в 1996 році Україну на чотирирічний термін було обрано до складу першої Ради МОМД. Слід також зазначити, що автор цієї статті в період 1996-1999 рр. був обраний членом і плідно працював у Юридичній і Технічній Комісії Міжнародного органу з морського дна (рішення Ради МОМД від 17 серпня 1996 р.).

Повноправним учасником МОМД Україна стала після прийняття 3 червня 1999 року Законом України "Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року та Угоди про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року". Також Україна зробила кроки з реалізації свого права на правонаступництво частки ділянки морського дна, зарезервованого за Спільною організацією "Інтероканметал".

Нагадаємо, що рішенням Ради національної безпеки й оборони України від 16 травня 2008 року "Про заходи щодо забезпечення розвитку України як морської держави" (затверджено Указом Президента України від 20.05.2008 р. №463/2008) Кабінетові Міністрів України було доручено "вжити до кінця 2008 року заходів щодо підвищення ефективності діяльності українських представників у МОМД і Міжнародному трибуналі з морського права та поновлення переговорів зі Спільною Організацією "Інтероканметал" про можливість приєднання України до цієї міжнародної організації" [4].

Незважаючи на те, що згаданий Указ втратив чинність (з незрозумілих причин), пошук нових альтернативних сировинних баз, зокрема в Міжнародному районі морського дна, є актуальною задачею сьогодення [7,8].

Особливо слід зазначити, що у 2011 році було прийнято Закон України "Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року", згідно з яким для розширення мінерально-сировинної бази за рахунок участі в міжнародних проєктах з освоєння перспективних ділянок Світового океану Урядом України подано офіційну заявку про намір України приєднатися до спільної міжнародної організації "Інтерокеанметал" [3]. Великий внесок у зміцнення співпраці України зі Спільною організацією "Інтерокеанметал" вніс академік НАН України Є.Ф. Шнюков.

Рішенням Уряду України [5] затверджено Порядок участі центральних органів виконавчої влади в діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна (далі – Порядок).

Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 660 встановлено, що Міністерство закордонних справ України, Міністерство освіти і науки України та інші міністерства є центральними органами виконавчої влади, відповідальними за виконання зобов'язань, які випливають із членства України в МОМД.

Згідно з положеннями згаданого Порядку:

- центральні органи виконавчої влади, які беруть участь у діяльності МОМД, членом якого є Україна, відповідно до укладеного міжнародного договору України, зобов'язані:

- ефективно використовувати потенційні можливості МОМД з метою зміцнення національної безпеки України, забезпечення її політичних, соціально-економічних та екологічних інтересів, прискорення економічних реформ;

- забезпечувати виконання зобов'язань, які випливають із членства України в МОМД;

- стежити за дотриманням прав української сторони, котрі дає членство України в МОМД, а також за виконанням іншими членами міжнародних організацій їхніх зобов'язань;

- представники центральних органів виконавчої влади, які беруть участь у заходах МОМД, керуються письмовими директивами, вказівками, технічними завданнями, що готуються у встановленому порядку центральними органами виконавчої влади, відповідальними за виконання зобов'язань, покладених на Україну як члена МОМД;

- центральний орган виконавчої влади, відповідальний за виконання зобов'язань, передбачених членством України у МОМД, може залучати до участі в його діяльності інші центральні органи виконавчої влади, а також представників інших державних органів, підприємств та організацій різних форм власності за їх згодою.

Слід зазначити, що в серпні 2020 року в Міністерстві закордонних справ України (далі – МЗС) відбулася нарада за участі керівників секторів Національної комісії України у справах ЮНЕСКО (далі – Національна комісія) та інших запрошених осіб [2].

Під час заходу обговорено ряд важливих питань, пов'язаних із діяльністю Національної комісії. Зокрема було представлено проєкт Концепції реформування Національної комісії, а

також доповідь уповноваженого представника НАН України щодо участі України в роботі МОК ЮНЕСКО та МОМД, яку підготовлено за участі Державної установи "Науковий гідрофізичний центр Національної академії наук України".

У згаданій доповіді надано пропозиції Національної академії наук України з порушених питань, зокрема щодо розширення участі України в діяльності МОМД, а саме:

- продовжити та активізувати участь України в якості держави-члена в роботі МОМД;
- відповідним органам виконавчої влади України подати проєкт документа для ухвалення Кабінетом Міністрів України рішення про залучення Національної академії наук України до співпраці з МОМД.

Проте для продовження участі України в якості держави-члена в роботі МОМД необхідно здійснити ряд першочергових дій. Зокрема уповноваженому центральному органу виконавчої влади – доцільно (на думку автора цієї публікації) ініціювати лист до МЗС України з пропозицією звернутися до :

- Генерального секретаря МОМД про наміри України як держави-члена Міжнародного органу з морського дна:

- продовжити членство в міжнародній Спільній Організації "Інтероканметал";
- забезпечувати своєчасну оплату членських внесків до бюджету МОМД згідно з умовами участі в ньому (станом на 2020 рік);

- Міністерства закордонних справ Польщі (Департамент з міжнародного співробітництва) про наміри України продовжити членство в міжнародній Спільній Організації "Інтероканметал";

- Міжнародної Спільної Організації "Інтероканметал" про наміри:

- продовжити членство України в зазначеній організації;
- погасити заборгованість України зі сплати членських внесків;
- здійснити необхідні консультації.

На завершення наголосимо, що обсяг фінансових витрат, необхідних для забезпечення постійної співпраці з МОМД, є незрівнянно малою величиною в порівнянні з вартістю мінеральних ресурсів, які Україна зможе видобувати в майбутньому на виділеній ділянці Міжнародного району морського дна.

Разом з тим, сплата членських внесків до Міжнародного органу з морського дна – це необхідна умова для отримання права на ділянку Району, проте недостатня.

У майбутньому Україна зможе претендувати на ділянку Міжнародного району морського дна тільки за умови проведення відповідних морських глибоководних наукових досліджень.

Перелік використаних джерел

1. 72/73. Мировой океан и морское право: Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН, принятая 5 декабря 2017 г. от 4 января 2018 г. A/RES/72/73 URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/72/73> (дата звернення 01.11.2020).

2. Представники НАН України взяли участь у нараді керівників секторів Національної комісії України у справах ЮНЕСКО. *НАН України*: веб-сайт. URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=6792> (дата звернення 30.10.2020).
3. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року: Закон України від 21 квітня 2011 р. № 3268-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3268-17#Text> (дата звернення 25.10.2020).
4. Про заходи щодо забезпечення розвитку України як морської держави: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 травня 2008 р. № n0008525-14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015525-08#Text> (дата звернення 09.11.2020).
5. Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2002 р. № 1371. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1371-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.10.2020).
6. Соглашение об осуществлении Части XI Конвенции Организации Объединенных Наций по морскому праву от 10 декабря 1982 г.: Резолюция генеральной ассамблеи ООН от 17 августа 1994 г. URL: https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_part_xi.htm (дата звернення 02.11.2020).
7. Шнюков Е.Ф., Зиборов А.П., Коболев В.П. Проблема освоения глубоководного органико-минерального сырья в Чёрном море. *Геология и полезные ископаемые Мирового океана*. 2015. № 2. С. 50-64.
8. Щипцов О.А. Деякі аспекти формування концепції державної цільової Науково-технічної програми відновлення морських досліджень та науково-дослідницької інфраструктури. *Геологія і корисні копалини Світового океану*. 2019. Т. 15, № 2 (56). С. 98-104.
9. ACHIEVING THE SUSTAINABLE USE OF DEEP-SEA MINERALS FOR THE BENEFIT OF HUMANKIND: Annual Report of the Secretary-General of the International Seabed Authority. URL: https://isa.org.jm/files/files/documents/SG-ARep_0.pdf (дата звернення 28.10.2020).
10. Current Status of the Reserved Areas with the International Seabed Authority. *International Seabed Authority*: веб-сайт. URL: <https://www.isa.org.jm/files/files/documents/statusofreservedareas-01-2019-a.pdf> (дата звернення 31.10.2020).
11. Decision of the Assembly of the International Seabed Authority relating to the implementation of the strategic plan for the Authority for the period 2019–2023. *International Seabed Authority*: веб-сайт. URL: <https://www.isa.org.jm/node/19267> (дата звернення 22.10.2020).
12. Exploration Areas. *International Seabed Authority*: веб-сайт. URL: <https://www.isa.org.jm/index.php/minerals/exploration-areas> (дата звернення 22.10.2020).
13. *International Seabed Authority*: веб-сайт. URL: <https://www.isa.org.jm> (дата звернення 20.10.2020).
14. Marine Scientific Research. *International Seabed Authority*: веб-сайт. URL: <https://www.isa.org.jm/marine-scientific-research> (дата звернення 22.10.2020).
15. Report of the Secretary-General on the contribution of the International Seabed Authority to the United Nations Decade of Ocean Science for Sustainable Development/ International Seabed Authority. URL: https://isa.org.jm/files/files/documents/ISBA_26_A_4-2007068E.pdf (дата звернення 27.10.2020).
16. Reserved Areas. *International Seabed Authority*: веб-сайт. URL: <https://www.isa.org.jm/index.php/minerals/reserved-areas> (дата звернення 30.10.2020).
17. Strategic Plan. *International Seabed Authority*: веб-сайт. URL: <https://www.isa.org.jm/strategic-plan> (дата звернення 22.10.2020).

Морские научные исследования – путь к промышленному освоению глубоководных минеральных ресурсов океанов

А.А. Щипцов

Щипцов Александр Анатольевич – член-корреспондент НАН Украины, д.геогр.н, профессор, директор Государственного учреждения "Научный гидрофизический центр Национальной академии наук Украины"; Украина, 03187, г. Киев, просп. Академика Глушкова, 42; E-mail: oceanography@ukr.net

Аннотация

В статье рассмотрен статус Международного органа по морскому дну и современное состояние деятельности в Международном районе морского дна с целью научного исследования и разведки

глубоководных минеральных ресурсов океанов. Уделено внимание действиям Международного органа по морскому дну в поддержку Десятилетия Организации Объединенных Наций, посвященного науке об океане в интересах устойчивого развития.

Описана ретроспектива взаимоотношений Украины и Международного органа по морскому дну, а также рассмотрены перспективы дальнейшего участия Украины в Международном органе по морскому дну. Предложены пути использования Украиной потенциальных возможностей Международного органа по морскому дну для укрепления национальной безопасности государства, обеспечения его политических, социально-экономических и экологических интересов, ускорения экономических реформ.

В будущем Украина сможет претендовать на участок Международного района морского дна только при условии проведения соответствующих морских глубоководных исследований.

Ключевые слова: Международный орган по морскому дну, Международный район морского дна, зарезервированные районы

Marine scientific research – the way forward to the industrial development of deep ocean mineral resources

O.A. Shchypstov

Shchypstov, Oleksandr Anatoliyovych – Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Dr. Sci. (Geogr.), Professor, Director of State Institution "Scientific Hydrophysical Centre of the National Academy of Sciences of Ukraine"; Ukraine, 03187, Kyiv, 42 Akademika Hlushkova Ave.; E-mail: oceanography@ukr.net

Abstract

The article considers the status of the International Seabed Authority and the current state of activity in the international seabed area for the purpose of scientific research and exploration of deep-sea mineral resources of the oceans. Attention is paid to the actions of the International Seabed Authority in support of the United Nations Decade for Ocean Science for Sustainable Development.

A retrospective of the relationship between Ukraine and the International Seabed Authority was described, and the prospects for Ukraine's further participation in the International Seabed Authority were considered. Proposed ways for Ukraine to use the potential of the International Seabed Authority to strengthen the national security of the State, ensure its political, socio-economic and environmental interests, and accelerate economic reforms.

In the future, Ukraine will be able to claim a portion of the international seabed area only on the condition that appropriate deep-sea studies are carried out.

Key words: International Seabed Authority, international, seabed area, reserved areas

References

1. Rezolucija General'noj Assamblei OON prinjataja 5 dekabnja 2017 g. 72/73. Mirovoj okean i morskoe pravo [Oceans and the law of the sea] [Internet]. 2018 [cited 2020 Nov 01]; A/RES/72/73. Available from: <https://undocs.org/ru/A/RES/72/73> [in Russian].
2. Predstavnyky NAN Ukrajinny vzjali uchastj u naradi kerivnykiv sektoriv Nacional'noji komisiji Ukrajinny u spravakh JuNESKO [Representatives of the National Academy of Sciences of Ukraine took part in the meeting of the heads of sectors of the National Commission of Ukraine for UNESCO]. NAN Ukrajinny [Internet]. 2020 August 27 [cited 2020 Oct 30]. Available from: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=6792> [in Ukrainian].
3. Prezydent Ukrajinny. Pro zatverdzhennja Zagal'nodержavnoji prohramy rozvytku mineral'no-syrovynnoji bazy Ukrajinny na period do 2030 roku [Approval of the State-wide programme for the development of the mineral and raw materials base of Ukraine for the period up to 2030] [Internet]. Zakon Ukrajinny № 3268-VI. 2011 April 21. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3268-17#Text> (дата звернення 25.10.2020) [in Ukrainian].
4. Rada nacional'noji bezpeky i oborony Ukrajinny. Pro zakhody shhodo zabezpechennja rozvytku Ukrajinny jak mors'koji derzhavy [Measures to ensure the development of Ukraine as a maritime Power]

[Internet]. 2008 [cited 2020 Nov 09]. Rishennja № n0008525-14. 2008 May 16. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015525-08#Text> [in Ukrainian].

5. Kabinet Ministriv Ukrainy. Pro porjadok uchasti centraljnykh orghaniv vykonavchoji vlady u dijalnosti mizhnarodnykh orghanizacij, chlenom jakykh je Ukrajina [Procedure for the participation of central executive authorities in the activities of international organizations of which Ukraine is a member] [Internet]. 2002 [cited 2020 Oct 28]. Postanova № 1371. 2002 September 13. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1371-2002-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

6. OON. Soglashenie ob osushhestvlenii Chasti XI Konvencii Organizacii Ob#edinennyh Nacij po morskomu pravu ot 10 dekabrja 1982 g. [Agreement relating to the implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982] [Internet]. 1994 [cited 2020 Nov 02]. Rezoljucija A/RES/48/263. 1994 August 17. Available from: https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_part_xi.htm [in Russian].

7. Shnjukov EF, Ziborov AP, Kobolev VP. Problema osvoenija glubokovodnogo organo-mineral'nogo syr'ja v Chjornom more [The problem of the development of deep-sea organomineral raw materials in the Black Sea]. *Geologija i poleznye iskopaemye Mirovogo okeana*. 2015; 2:50-64 [in Russian].

8. Shhycov OA. Dejaki aspekty formuvannja koncepciji derzhavnoji ciljovoji Naukovo-tekhnicnoji prohramy vidnovlennja morsjkykh doslidzhenj ta naukovo-doslidnyckoji infrastruktury [Some aspects of the development of the concept of the State Targeted Scientific and Technical Programme for the Rehabilitation of Marine Research and Research Infrastructure]. *Gheologhija i korysni kopalyny Svitovogho okeanu*. 2019; V.15, 2(56):98-104 [in Ukrainian].

9. General of the International Seabed Authority. ACHIEVING THE SUSTAINABLE USE OF DEEP-SEA MINERALS FOR THE BENEFIT OF HUMANKIND [Internet]. International Seabed Authority; 2020 [cited 2020 Oct 28]. Available from: https://isa.org.jm/files/files/documents/SG-ARep_0.pdf.

10. Current Status of the Reserved Areas with the International Seabed Authority. International Seabed Authority [Internet]. 2019 [cited 2020 Oct 31]. Available from: <https://www.isa.org.jm/files/files/documents/statusofreservedareas-01-2019-a.pdf>.

11. Decision of the Assembly of the International Seabed Authority relating to the implementation of the strategic plan for the Authority for the period 2019–2023. International Seabed Authority [Internet]. 2019 July 24 [cited 2020 Oct 22 Available from: <https://www.isa.org.jm/node/19267>.

12. Exploration Areas. International Seabed Authority [Internet]. 2020 [cited 2020 Oct 22]. Available from: <https://www.isa.org.jm/index.php/minerals/exploration-areas>.

13. International Seabed Authority [Internet]. 2020 [cited 2020 Oct 20]. Available from: <https://www.isa.org.jm>.

14. Marine Scientific Research. International Seabed Authority [Internet]. 2020 [cited 2020 Oct 22]. Available from: <https://www.isa.org.jm/marine-scientific-research>.

15. International Seabed Authority. Report of the Secretary-General on the contribution of the International Seabed Authority to the United Nations Decade of Ocean Science for Sustainable Development [Internet]. 2020 May 26 [cited 2020 Oct 27]. Available from: https://isa.org.jm/files/files/documents/ISBA_26_A_4-2007068E.pdf.

16. Reserved Areas. International Seabed Authority [Internet]. 2020 [cited 2020 Oct 30]. Available from: <https://www.isa.org.jm/index.php/minerals/reserved-areas>.

17. Strategic Plan. International Seabed Authority [Internet]. 2020 [cited 2020 Oct 22]. Available from: <https://www.isa.org.jm/strategic-plan>.

Стаття надійшла 11.11.2020 р.